

ČAJ

Pro chvíle pohody

LISTOPAD 2013

Časopis Autorů Jičínska

Banská Bystrica

(úryvek)

História svoje čriepky
v zemi skryté necháva,
ale doba hovorí,
som tu, sláva ostáva.
Boli sme tu, vytvorili
čo to po nás zostalo,
město je už metropolou,
veľmi známou sa stalo.

Mária MIADOKOVÁ

86

Vážený čtenáři

listopadový ČAJ, jak už úvodní báseň **Márie Miadokové** napovídá,
bude věnován **Banské Bystrici**.

Do tohoto středoslovenského města jsem zavítal
na pozvání Štátnej a vedeckej knižnice
v rámci Měsíce české a slovenské kulturní vzájemnosti.
Takže jsem se rád vrátil aspoň slovem a částečně obrazem
na Slovensko, abych i Vám přiblížil kousek z oněch příjemných dní.
Hostem je tentokrát **klub LITERA 2**,
na jehož schůzce jsem mohl vystoupit.
Představím Vám již dvacátý **sborník klubu „Už viem ...“**,
který vyšel v loňském roce.

Rozhovor jsem si tentokrát poskytl sám a je o mojí cestě:
„Na Slovensko, aspoň obrazně, se budu ještě dlouho vracet!“
V Bystrici jsem načerpal mnoho materiálů,
a tak si dovolím představit knihu
„Detektívom v Prahe“, jejímž autorem je **Mike Mlynek**.

Z jičínských autorů potom uveřejňuji příspěvek **Josefa Jindry**
**„O úpadkovosti současné češtiny, co by jednoho z negativních
znaků výrazné části současné české společnosti.“**

Myslel jsem si, že se dnešním číslem rozloučím
s problematikou Slovenska a slovenské literatury,
ale mám stále dostatek materiálů,
takže na Slovensko se budu ještě stále vracet.
Myslím si, že nám to určitě neuškodí.

Příště zůstaneme spíše doma, to už Vánoce budou klepat na dveře.

V čase listopadových plískanic necht' Vás zahřeje náš ČAJ!

Václav

HOST ČAJe:

LITERA 2 (*1991)

Literární klub LITERA 2 vznikl v Banské Bystrici na podzim 1991, když prvotním impulsem byl článek v okresních novinách Priekopník (na jaře 1991), že v prostorách Domu Matice slovenské můžou zájemci představit svoji tvorbu. Protože akce přitáhla řadu zájemců, v září 1991 začal klub s názvem LITERA 2 existovat. Proč číslo 2? Protože již v 70. letech 20. století existoval spolek LITERA, vzešla z něj celá řada současných kulturních a literárních osobností Slovenska, např. nám dobře známý Peter Mišák nebo současný předseda Spolku slovenských spisovatelů Miroslav Bielik, ale i řada dalších. Takže nový klub vlastně navázal na činnost svého o dvacet let staršího předchůdce.

Klub se začal scházet třetí čtvrtek v měsíci. Zázemí pro činnost poskytlo Literárne a hudobné muzeum, které je součástí Štátne a vedeckej knižnice v Banské Bystrici. Již v roce 1992 se klub uvedl prvním sborníkem „V ťažisku trojúholníka“ a následně s pravidelností vydává až na výjimky každý rok jeden sborník sestavený z tvorby členů klubu. Vedle vydávání sborníků si klub zve na schůzky renomované autory, jeho členové vystupují v knihovnách a školách, kde prezentují svoji tvorbu (tzv. Generácia nula - Peter Papšo, Marcel Páleš, Miroslav Kapusta).

LITERA 2 se podílí na každoročním březnovém festivalu Literárna Banská Bystrica, v jehož rámci se koná Burza literárnych talentov, jejíž základ tvoří právě členové klubu.

Klub v roce 2012 vydal již dvacátý sborník s názvem „Už viem ...“, ve kterém se představuje dvacítkou současných členů (ukázky ze sborníku najdete v tomto ČAJi). V současné době připravuje už jednadvacátý sborník.

Hlavní organizátorkou je PaedDr. Jana Borgul'ová, literární historička, muzejní pracovnice a publicistka. Od roku 1994 vede pobočku Spolku slovenských spisovatelů v Banské Bystrici. A právě z rozhovoru s ní v časopise Doteky (č.4/2013, ročník XXV.) jsem čerpal informace pro představení klubu pro náš časopis.

Jedním z nejaktivnějších členů je Miroslav Kapusta, člen Spolku slovenských spisovatelů, který vydal několik sbírek poezie (Tírne a lupene, Iný už nebudem, Nulová gravitácia), a je organizátorem letních literárních prezentací na bánskobystrickém náměstí pod názvem Ars Poetika Neosoliensis. Na programu „Hudba – Šansony – poézia“ (byl jsem přítomen a vystoupil jsem jako host) právě pan Kapusta prezentoval svoji

tvorbu.

Vedoucí klubu je pracovníce ŠVK v Banskej Bystrici Mgr. Zlata Troligová.
Václav

UŽ VIEM ...

„Zborník literárneho klubu Litera 2“
vydáno v roce 2012, sestavila PaedDr.Jana Borguľová
dvacátý sborník, dvacet autorů
ukážky ze sborníku vybral Václav Franc

Jana BACULÁKOVÁ

Už viem ...

že nič nie je naozaj.
Zem krúti sa, my stojíme
Už viem, že všetko je inotaj
a hviezdy zažiara, len keď sme v tme.

Už viem, že netreba súperiť.
Kto vyhrať má, nech vyhráva.
Už viem, jak zbytočne víťaziť,
kde nie je pretek, len čistá hra.

A viem, že najkrajší je detský plač,
aj keď mu ruší a núti bdieť.
Že nebyť krivdy, zrady, temna, zla ...
je ťažko dobré uvidieť.

To málo viem.
No postačí?
A či je lepšie ... nevedieť.

Elena CMARKOVÁ

Pseudo ...

Zneužívaná
demokracia
Ľudské práva
na všetko
chránia najviac
neporiadnych

Pre poriadnych
sú zákony
tvrdá práca
povinnosť
starat' sa
aj o neporiadnych

Vlasta ČUPKOVÁ

Zázračný detský svet

S mojimi vnukmi vošla som
opäť do rozprávok,
medzi princezné a drakov,
ježibaby, víly a dobrých škriatkov.

Objavila som svet trochu zabudnutý
kde víťazí len dobré nad zlým.
Zrazu to kúzlo ožilo a žije ďalej
vo fantázii detskej, duši malej.

Tak je tu ešte nádej pre ľudí,
že na tejto Zemi bude život večný,
ak dokážu sa veľkí
vrátiť do ríše detí.

Jana CHORVÁTOVÁ

Pod krídlami anjela

Nad Banskú Bystricu zleteli Boží anjeli
-noblesou města očarení – až zo samého neba
pošmýkať sa po dúhe, pošantiť si vo fontáne i v slnečnom kúpeli.

Zvedavo nakúkajú, kde sú tí, čo ho zveľaďujú? Čo jeho krásu opeli
veršami, obrazmi, hudbou? Tí, čo ukázali národom, jako sa nebát
meča, čižmy, či kukučieho hniezda? Kde sa tí všetci podeli?

Na bájných anjelských krídlach spod tým od otca i mamy
-obletieť šíry svet – žiada si na Zemi snád' každý.
Ale jako bocian či aj sebažertvujúci pelikán sa domov navracia.
A rád.

Veď rodisko svoje i predkov, či bydlisko s rodinou je verný kamarát,
čo nikdy nesklame. A k srdcu prirastie. A navždy.
A šíri zvesť o láske. No vôňa diaľok ani bohatstvo ho neomámi.

Banská Bystrica

v erbe so štítom víta s anjelom s otvorenou náručou. Ako tu šťastný
nebyť?

Bystrá, legendárne čistá dáma banských miest – kráska Pohronia -
ponúka šance i svoju dľaň s námestím s piatimi prstami veží. Aj
známou šikmou vežou.

Dvorný Hron i vrch Urpín so spiacou sopkou pod klobúkom rodia ju
sviežou.

Domáci, častujúc hostí srdečnosťou, tiež pradávnyim heslom
ohromia:

Za živa v Bystrici – po smrti v nebi!

JAROSLAV JŮZEK

Srdiečko, kým si človeče

Vždy a všade tam,
nielen dookola teba,
kde se dá, či oteplí,
aspoň kvôli tomu
spočiatku, húfne
v krdli prelietavajú,
až kým sa z nich,
podľa poradia,
či vopred určenia
každého doletu,
s časom neodtrhne
od nich, očarujúc
navôkol všetkým
duše, dnes trebárs
aj ten tvoj, ako i
napokon môj,
či niekoho iného
naporúdzi, ale nato
býva vyhradený
anjel- patriot lásky,
práve medzi nami.

Július LOMENČÍK

Dobrá správa

pre občanov „tejto krajiny“
v parlamentnej partii
došlo k zmene obyčají -
o zákonech rozhodujú
už len ľudia „Obyčajní“.

Včera a dnes

Včera v reálnej štvrtej cenovej
chmatom
chlapi rozlievali reči krčmové.
Dnes skoro všetci
chatom
ich vypúšťajú na virtuálnom nete.

Miroslav KAPUSTA

Môj život si tvojím vydeľ

V láske ide vždy o žltok
preto sa v hre na rozkopané vajcia tvárim
že som vyšiel z role
ale stále ti zobem drobné
do očí hľadím bohom
jako na dva kroky od šťastia
- žiaden problém!

Ešteže láska je
pojem bez objemu
inak by som musel byť jej kaďou
a ty
sebe vlastným katom
utopená vo mne

Mária MIADOKOVÁ

Banská Bystrica

História svoje čriepky
v zemi skryté necháva,
ale doba hovorí,
som tu, sláva ostáva.
Boli sme tu, vytvorili
čo to po nás zostalo,
mesto je už metropolou,
veľmi známou sa stalo.

Po tatárskom pustošení
neostal už ani dym.
Len vánok si občas šepká,
baníci tu hrali prím.

Remeslá tiež rozkvitali,
ich farebnosť žiarila,
tkáčská zručnosť, kvalita,
sa v tých časoch javila.

Poveš' o nej niečo povie
pútnikovi na ceste,
ktorý býva očarený
históriou po meste.

Príd', uvidíš, je to tak,
na stanici píska vlak ...

Marcel PÁLEŠ

Povstanie

V štyridsiatom štvrtom sa lámal chlieb
kosti aj dejiny sa lámali s ním
a všetko sa ocitlo na nule
rozdupané
trosky torzá slzy a dym
istoty rozpučené jako marhule

V štyridsiatom štvrtom sa lámali sny
skrz to v Bystrici čuší pamätník
jako zadok rozseknutý napoly
tichá jazva
vyzýva nás besných
čo vidíme len zlatorit'

V štyridsiatom štvrtom sa lámal chlieb
omrvinky zbierame dodnes
náboje slov a činov však nie sú slepé
vidia cieľ
na nás je vzostup či pokles
člověk povstaň Záleží na tebe

Peter PAPŠO

Verneovky

Viem
znie to jak z lacného braku
žiť svoj život
v starom paneláku
pritom snívať o diaľkach
verneovských ciest
Sen

však žiadnych hraníc nemá
a tak kapitána nemá
prosím či ma môže
do hĺbok Atlantídy znieť

Odtiaľ pôjdem na balóne
päť týždňov kým v Amazone
nechytím ten parník
čo ma zvezie
až osemsto míľ
Na tajomný ostrov jazdím
Tam si dám dva roky prázdnin
Medzitým pán Barbicane
hrdinov na mesiac vystrelil

Potom s Phileasom Foggom
púšťami aj mestským smogom
vôkol sveta prejdem
len za osemdesiat dní
Úctu vzdávam všetkým knihám
pri ktorých rád takto snívam
a aj v zajatí sídliska
sa cítim slobodný

Anna RAČKOVÁ

Tajomstvo tajomnej noci

Poľná cesta pri domčeku drieme.
Kvapká jesenný dážď,
spieva poéziu hudby nočnej.
Kvap, kvap ...
Neónová lampa svieti
na zaslzenú asfaltku.
Lesík drieme.

Počúva: „mrmlávajúci nostalgický zvuk lietadla“.

Hodiny odcinkali dvanástu,
len pilot bdie v nočnej diaľave,
vo výške stráži ľudské osudy.
Nad zaspávajúcou nocou
v teplučkej izbietke
počúvam koncert
melódie noci ...
Zaspávam. Hudba mi možno
prinesie sen „o láskach dávno stratených.“

Božena TESÁROVÁ

Akord harmónie

Na svätý príkaz zhora
krúžime okolo seba,
no hlavne vôkol Svetla nad nami,
čo plní priestor neba.

Tak všetko pohyb je -
Bývame v tieni i na výslní
a opäť prekryjú nás
planéty ľudskej galaxie.

Ak pochopíš,
že z chaosu navôkol
číri sa akord harmónie,
unesieš oboje:
i dotyk anjela,
i ťažké galeje.

A iba Jeden vie,
kedy ten pohyb ustane.

Jana SLOBODOVÁ – JONÁŠOVÁ

... Stromom ...

Rozprávam Stromom
o človeku, čo vyskočiť chce z Kože.

Rozprávam Smutnej Vrbe
o zaseknutých slzách vo Mne.

Rozprávam Koreňom,
o domove, ktorý hľadám.

Rozprávam
a načúvam
Hlasu z útrob země.

Rozprávam Vode
o kruhoch čeriacich sa na hladine.

Rozprávam Okruhliakom
při mojich Nohách
... o Nenávratne,
...o Strachu, ktorý mi nedá spávať,
... o Láske, na ktorú čakám ... tušiac, že stratila sa kdesi vo Mne,
... o Čiernej diere, do ktorej sa
prepadám ...

Rozprávam Vtákom
o tom, že chcela by som lietať – mať krídla Pegasa,
čo dali by mi Silu vzlietnuť.

Rozprávam o Smútku,
čo obmýva mi Hruď,
... o Bolesti – rozprávam.

Rozprávam

a nepohnem sa z miesta, kým zo mňa neopadne Strach a Smútok
sťa Jesenné Lístie.

Rozprávam o pocitoch z Útrob,
o ktorých som ani netušila.

Rozprávam, rozprávam, rozprávam ...
...Stromom...

o Človeku, čo vyskočiť chce zo svojej Kože ...
pretože niet Toho, čo by Ma počul!

Poznámka: Vybral jsem ukázky z tvorby 13 autorek či autorů, omlouvám
se prozaikům, ale jejich ukázky by byly příliš dlouhé pro náš časopis.

Václav

Snímek ze schůzky klubu LITERA 2 ve čtvrtek 17.října 2013.

Foto René Hladík

„Na Slovensko, aspoň obrazně, se budu ještě dlouho vracet!“

ROZHOVOR S VÁCLAVEM FRANCEM

Od 14. do 18. října 2013 byl Václav Franc členem delegace Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové na akci Mesiac českej a slovenskej kultúrnej vzájomnosti v Banské Bystrici. Akci organizovala tamní Štátna a vedecká knižnica.

Jak se vůbec stalo, že jsi se stal členem delegace?

Již několik let funguje spolupráce Královéhradeckého kraje a Banskobystrického kraje na kulturní úrovni, pravidelně dochází k návštěvám, přičemž v liché roky jezdíme z Čech na Slovensko, v sudé je to naopak. V této delegaci byly v uplynulých letech např. bývalá předsedkyně Střediska východočeských spisovatelů Marcela Marboe, ale i naše členky (Jana Benešová, Draga Zlatníková a Ilona Pluhařová). Již před lety jsem dostal tuto nabídku i já, ale pro pracovní povinnosti jsem ji musel odmítnout, ale tentokrát se vše vydařilo a já jsem pozvánku ředitelky hradecké SVK Mgr. Evy Svobodové přijal a nelituji toho.

Kdo byl členem letošní delegace?

Vedle mé maličkosti to byly dvě pracovnice SVK HK, a to systémová knihovnice Mgr. Hana Hornychová a vedoucí oddělení bibliografie Bc. Novotná. A ještě řidič pan René Hladík.

Jaká je Banská Bystrica?

Předně musím říct, že jsem byl v polovině září v Martině, takže jsem se prakticky za měsíc opět na Slovensko vrátil. O Banské Bystrici jsem věděl ze školních let především to, že zde v srpnu 1944 vypuklo Slovenské národní povstání. Pochopitelně zdejší památník toto výročí stále připomíná, ale jinak je Bystrica opravdu moderní město, velmi mě překvapila, je pochopitelně jiná než Martin, což je dobře. Má překrásné náměstí se spoustou historických domů a budov, ale i novou současnost prezentovanou novým nákupním centrem Europa. A jedním ze skvostů je i budova Štátnej a vedeckej knižnice vzniklé z bývalého župního sídla, kterou jsme prošli od

sklepa až po půdu.

Co všechno může návštěvník v knihovně vidět?

Je to dokonalé bludiště, určitě bych tam sám zabloudil. Je to dokonalý kulturní stánek, kde můžete navštívit různé výstavy, stále expozice, vzdělávací akce a další kulturně-spoločenské aktivity. Zaujalo mě, že knihovna má několik jazykových studií, mimochodem i čínské, při kterém spolupracuje s městem Šanghaj (Window of Shanghai), ale i Centrum slovanských studií, Britské centrum, Info USA a Německou studovnu. Najdete zde hudební atrium, literární a hudební muzeu, galerii v podkroví a řadu dalších zajímavostí jako například Divadlo D44. Na dokonalé poznání všech oddělení by byl potřeba pobyt podstatně delší.

Zaujal mě mimo jiné stroj na digitalizaci historických knižních fondů. Při prohlídce knihovny jsem si uvědomil, co všechno vlastně tato instituce pro nás čtenáře dělá. Takže to není jen půjčování knih, ale všechny ty katalogizace, digitalizace, evidence, rešerše a spousta dalších nezbytností, aby byl pro nás čtenáře a lidi hledající cenné informace pro práci či studium celý systém přehledný a lehce přístupný. Jsem rád, že jsem mohl nahlédnout pod pokličku knihovnického řemesla, takže si práce knihovnic budu více vážit.

Co jste kromě knihovny během pobytu viděli?

Během pobytu jsme byli přijati paní ředitelkou ŠVK PhDr. Oľgou Laukovou, navštívili jsme hrad Slovenská Ľupča, zúčastnili se prezentace publikace „Slováci v Srbsku z aspektu kultúry“, vydali jsme se po stopách Boženy Němcové do vesnice Horná Lehota, kde působil slovenský básník Samo Chalúpka, „bloudili“ jsme v Bystrianské jaskyni a zúčastnili jsme se konference Mosty priateľstva, kde jsme vyslechli mnoho zajímavých příspěvků o působení Slováků v zahraničí.

A třeba právě konference pro mě byla velkým zážitkem, neboť při zahájení jsme byli představeni společně se zástupci z Ruska, Běloruska, Maďarska.

Zajímavé bylo i zahájení prezentace knihy „Slováci v Srbsku z aspektu kultúry“, kde dětský soubor zpíval píseň o tom, že všichni Slováci mají svůj domov pod Tatrami. Přiznám se, že mě to dojala, že jsem měl slzy na krajíčku. Ale těch zajímavých momentů bylo opravdu mnoho.

Co třeba ještě?

Tak návštěva školy, ve které v Hornej Lehotě učil a pobýval slovenský básník a evangelický farář Samo Chalúpka a jeho rodina, otec i bratr. Možná si vzpomínáte na Chalúpkovu báseň „Mor ho“, ale tady to dostává nový rozměr. Stojíte kousek od jeho hrobu a posloucháte o jeho nelehkém životě, třeba i o cestách Boženy Němcové do těchto končin, a najednou jste vtažen do děje. V bývalé škole je i expozice o životě místních lidí, předměty denní potřeby a cítíte, že duch Sama Chalúpkovy je tady pořád přítomný.

Uvědomil jsem si, že Slováci, mnohem víc než my známe slovenské autory a historii, znají české spisovatele.

V čem se ještě Slováci liší?

Mám dojem, že právě ta skutečnost, že jich řada musela odejít za prací do světa, mají o své krajany v zahraničí zájem, jejich spojení s krajem pod Tatrami je větší než u nás. Nakonec mají Slováci i instituce, které zajišťují kontakty se slovenskou národnostní menšinou v nejrůznějších koutech světa, mohli jsme vidět, jak se starají o Slováky v srbské Vojvodině, ale i jinde. Vynakládají na tyto programy nemalé prostředky a dokonce umožňují Slovákům z těchto zemí studium na Slovensku.

Myslím si, že vůbec mají mnohem větší zájem o ostatní slovanské národy, třeba Slovany ze zemí bývalé Jugoslávie nebo bývalého Sovětského svazu..

A pak jsou pochopitelně bezprostřednější, více emotivní, my jsme spíš takové ty „studené čumáky“.

A co literární klub v Banské Bystrici?

Mým hlavním úkolem byl kontakt s literárním klubem LITERA 2, kde jsem měl možnost navštívit schůzku klubu. Ve svém vystoupení jsem členy seznámil s literárními spolky v Královéhradeckém kraji a nejbližších okolí, pochopitelně i s naším klubem LiS při Knihovně Václava Čtvrťka v Jičíně a především pak se svou tvorbou, kde jsem na malém autorském čtení představil povídky ze svých knih Svědek neposkvrněného početí, Dobrý zločin a Dvakrát vrtej, jednou trhej.

Klub se schází pravidelně jednou za měsíc a přístřeší mu poskytuje ŠVK Banská Bystrica, dokonce i v rodném listě má stejně jako my výzvu v novinách, kde se sešli všichni zájemci.

Klub vydává každým rokem sborník, má pochopitelně více členů, nakonec

Banská Bystrica má kolem 80 tisíc obyvatel, ale jak jsem zjistil, část tvoří i studenti, kteří prostě někdy přijdou, někdy zase neprijdou. Tak to ale bývá všude.

Představil jsi svoji tvorbu ještě jinde?

Tak předně jsem byl při cestě do Bystrice obtěžkán literaturou. Svoje knížky jsem věnoval zaměstnancům ŠVK a dalším zájemcům, takže jsem rozdál všechno.

Zároveň jsem jako host vystoupil na hudebně-poetickém podvečeru s básněmi ze sbírky Autogramy dětství. A byl jsem potěšen, že slovenští partneři se zajímali o moji tvorbu, dokonce jedna autorka uvažuje o zhudebnění mých veršů.

Důležité bylo navázání nových kontaktů se slovenskými autory, které bych chtěl postupně představit v našich časopisech. Takže se naše kulturní spolupráce bude i nadále úspěšně rozvíjet. Nakonec jsem měl tašku zase plnou, protože jsem si přivezl celou řadu knížek, sborníků, brožurek, které bych chtěl postupně představit v ČAJi. Manželce „matematičce“ jsem přivezl knihu Michala Křížka a Zlaty Troligové „Bedřich Šofr. Matematik a divadelník.“ Mimochodem narodil se stejně jako moje manželka v Rychnově nad Kněžnou.

Ono je to nakonec tak, že zatímco jsem si myslel, že v listopadovém čísle ČAJe končí moje letošní slovenská anabáze, tak je to přesně naopak, přivezl jsem si tolik materiálů, že se na Slovensko aspoň obrazně budu ještě dlouho vracet.

Když má člověk oči otevřené, inspiraci najde všude.

Kde třeba bys ji nečekal?

Tak třeba v recepci hotelu Kúria, kde jsme byli ubytováni. Potkal jsem tam recepčního, který je zároveň autorem několika knížek. Jmenuje se Mike Mlynek a už v listopadovém ČAJi píše o jeho „detektivce“.

Ale objevil jsem i sbírku básní „Keď odídeš, zhasni“ od Petera Papša z Banské Bystrice, sbírku „Sólo pre 9 hlasov“, což je výbor z poezie současných mladých slovenských autorů, mám několik sborníků klubu LITERA 2, kde jsem našel zajímavé autory.

Snad mě jen mrzí, že jsem nestihl křest knihy „Čierny humor v bielom plášti“ (autor Peter Valo), který se konal v pondělí 21.října, tedy po našem odjezdu. Určitě bychom si měli, co říci, ale pokusím se autora kontaktovat a třeba někdy v ČAJi ...

Václav Franc na hudebně-poetickém večeru „Hudba – šansony – poezie“ ve Středoslovenském osvětovém středisku v Banské Bystrici 17.října 2013. Odleva: Katka Málíková, Katarína Lepková, Andrej Turčín, František Kubiš, Václav Franc a Miroslav Kapusta.

Znají Slováci Jičín?

Na obědy a večere nás vždy doprovázel někdo z vědecké knihovny, a tak jsem si dovilil položit jim několik kontrolních otázek. Jedna z nich byla: „Znáte Rumcajse – Rumpel’a?“ Ti starší pochopitelně znali, dokonce i „Kremienka a Chocholušika“, ale u těch mladších mezi dvaceti a třiceti roky to už byl trochu problém. Jedna mladá knihovnice mi odpověděla, že „pozná iba Rumpel’ šalát“, ale netušila proč se tak onen salát vůbec jmenuje.

Takže se ukazuje, že tyto kontakty jsou nesmírně důležité, abychom za dvě tři generace o sobě vůbec ještě věděli, abychom si rozuměli.

A znají současné české autory?

Teď už znají určitě nějakého Václava France, to je pochopitelně nadsázka, ale určitě znají Viewegha, mají přehled o dalších našich autorech, ale především mají v každém knihkupectví, mimochodem v obchodním centru Europa je velké knihkupectví, regály plné českých knih. Jak říkají, oni

nemusejí překládat, čtou prostě česky a nemají s tím problém. U nás je slovenská kniha prakticky nedostupná. A pokud najdete slovenského autora, tak jediné v českém překladu.

Mimochodem zaujalo mě, že Slováci mnoho neznají domácí autory, kteří jsou v Čechách prezentováni jako jejich „výkladní skříň!“ Třeba jsem se ptal, jestli četli poslední Rankovovu knihu Matky píše o ní v Kobře 11/2013). Snad nikdo mi neřekl, že ji četl, dokonce ani jeho starší tituly.

Je v Bystrici cítit i duch slovenského povstání?

Myslím si, že ano. Nakonec i mladá generace se k SNP vrací – viz báseň Marcela Páleše v novém sborníku LITERY 2. Mluvil jsem o tomto tématu s jednou knihovnicí, a ta mi řekla, že nebyť povstání, bylo by Slovensko vnímáno jako součást hitlerovské koalice. Na náměstí, mimochodem nese jméno SNP, je pomník se symboly Rudé armády. Říkal jsem si, jestli by tam ty symboly byly i v Čechách?

Koho nebo co zajímavého jsi v Bystrici potkal či poznal?

Bude to vypadat jako předem naplánované, ale když jsme se loučili s paní ředitelkou v pátek dopoledne před vrátnicí, tak se podívám okolo a koho tam nevidím. Stál tam Peter Mišák z Martina. Jako nový místopředseda Spolku slovenských spisovatelů tam přijel na schůzku výboru. Tak jsem byl rád, že se zase po necelém měsíci opět vidíme.

Ale těch dojmů je opravdu moc. Přiznám se, že ze školních let jsem měl spojené město Banská Bystrica pouze se Slovenským národním povstáním, ale nyní už vím, že Bystrica je moderní město, ozdobené řadou pamětihodností a zajímavostí. A především město plné dobrých přátel a k těm se každý člověk rád vrací!

O JEDNÉ ZAJÍMAVÉ KNIZE Z BANSKÉ BYSTRICE

Náhoda tomu chtěla, že jsem se při ubytování v hotelu Kúria v Banské Bystrici v době mého říjnového pobytu na Slovensku setkal v recepci hotelu se zajímavým chlapíkem. Slovo dalo slovo a já zjistil, že pan recepční je vlastně autor několika knih. Pochopitelně jsme si svoje díla navzájem vyměnili a já zjistil, že Mike Mlynek je osobitý autor, kterého by bylo vhodné vám představit. Takže zatím jednu z jeho knih, ale domluvili jsme se, že se časem představí v ČAJi jako host, takže budeme mít možnost nahlédnout více do jeho tvůrčí dílny. Tady je malá ochutnávka.

Mike MLYNEK
DETEKTÍVOM V PRAHE

Vydal autor vlastním nákladem v roce 2008

V autobiografickém románu předstupuje před čtenáře hlavní hrdina Miňo. Žije na Slovensku s manželkou a dvěma dětmi, ale nemůže najít práci, a tak se nechá najmout společně s několika kolegy na práci „detektiva“ do pražských i mimopražských obchodních domů a drogerií v předvánočním čase.

Autor detailně líčí svoji cestu autobusem do Prahy, nedůstojné ubytování v jakési noclehárně, ale především peripetie pracovníka bezpečnostní služby, která hlídá prodejny a snaží se lapit zloděje. Ve vyprávění nemine ani prostředí pražského velkoměsta, hromadné dopravy, osudy svých kolegů, všimá si i postavení prodavaček a díky sledování subjektů vykresluje celou řadu postav či postaviček všedního života. Pochopitelně že dochází i k tzv. záchytům, kdy detektiv korunuje svoje dílo a předává pachatele do rukou spravedlnosti.

Mike Mlynek je vnímavý a přemýšlivý detektiv i autor, rozkrývá psychologické pozadí myšlení pracovníka bezpečnostní služby, ale zabývá se i myšlenkou, jak asi uvažuje pachatel. Jeho pražská anabáze trvá sice krátce, hlavní hrdina je i „ po zásluze potrestán“, ale za knihu by si zasloužil ocenění. Je to totiž výpověď o realitě dnešních dnů, kruté a syrové, ve které není čas na sentiment a idealizaci.

Knihu „Detektívom v Prahe“ lze vřele doporučit všem čtenářům, je to vlastně současná detektivka, sice v ní nejsou mrtvolky a vrazi, ale oběti najde pozorný čtenář zcela jistě. Navíc je příběh vyprávěn čtivou slovenštinou, která vás vtáhne přímo do děje pražských a berounských drogerií.

A dovolím si malou ukázkou, charakterizující knihu, cituji ze str. 162:

„Bol som si stopercentne istý, že niečo zobrali, no pud sebezáchovy zvíťazil. Mal som pocit, akoby som práve prebehol popred tunel, z ktorého vzápätí vyšiel rútiaci sa vlak. Cítil som, ako sa chvejem. Tento divný pocit, ktorý som doteraz nikdy v živote nezažil, som sa snažil analyzovať neskôr mnohokrát, no jedine k čomu som dospel bolo, že ak by sa to stalo znova, znova by som tých chlapov nechal odísť. Prvýkrát som takto videl stelesnené zlo.“

Václav

P.S. Brzy představím i další knihu autor, která se jmenuje „V Novom Kabátiku“.

O úpadkovosti současné češtiny co by jednoho z negativních znaků výrazné části současné české společnosti

Český jazyk dnes rozhodně není na výsluní naší pozornosti a laskavé péče, jak by mateřský jazyk zasluhoval. Přes profesionální snahu akademických a jiných odborných institucí i jednotlivců je tomu vlastně naopak. Spíše trpí pod nánosy odpadů ze současných nepříznivých okolností a mnozí z generace nejstarší, starší a i střední v četných dopisech jsou pobouřeni jeho stavem a proti němu protestují. Řada Mistrů slova to registruje už dávno, nejširší veřejnost až s dosažením dnešní limitní hranice.

Co k tomu říci?

Jazyk je jedním z atributů a sloupů definice a existence národa. Slouží vyšším cílům, než jen k dohodě o ceně zboží na trhu. Jazyk se rovněž přiměřeně vyvíjí spolu s rozvojem národní společnosti v ekonomickém, technickém, kulturním i morálním smyslu. Čistota jazyka a rovnoměrnost jeho vývoje pak udržují všeobecnou pospolitost národa. Čistota jazyka je také podstatným ukazatelem „zdravotního“ stavu národa, především jeho soudržnosti. Unikají-li z tohoto souboru uživatelů jazyka početné skupiny, které si (například v důsledku své odbornosti) intenzívně vytvářejí jazyk vlastní (pro svou menšinu) a tedy v podstatě se více či méně jazykově odlišují až k nesrozumitelnosti pro většinu, je to bohužel jev varující. Tyto enklávy pak žijí ve svém nově vytvořeném prostředí, přestávají postupně chápat pojem jednoty národní společnosti - spočívající též v dorozumění s ostatními - a chybí pak celku pro vyjadřování vůle národa a pro udržení ideí, ze kterých národ a stát vznikly. Bývá to jistě zcela obvyklé, ale při značné početnosti jevu – jaká je v dnešní rychlé době – je to zřejmě příliš. I když víme, že nežijeme v obrozenecké době a přísun potíží do jazyka si zajišťujeme nejvíce sami. Současné tragické rozštěpení národa jako před Lipany na čistotu jazyka zjevně má jen slabý vliv.

Všechno se to lehce povídá, ale vlivy a tlaky na vstřebávání cizích slovních a gramatických útvarů do mateřského (národního) jazyka jsou dnes enormně silné a důsledky jen těžko nacházejí pochopení, zvláště u osob starších a bez počítačové gramotnosti. Digitalizace a výrazy s ní spojené – to dělá své! Navíc - sečetlo se zde dalších vlivů příliš a jazyk – neudržovaný důraznou péčí vládnoucí elity – tak spěje k neporozumění u významné části uživatelů jazyka. Jsou dnes bohužel již jiné priority, než za

Masaryka.

Které další skutečnosti vytvářejí nerovnoměrnost, zahlcenost a oslabenou obranu ve vývoji jazyka, když vlivy jsou velmi vzájemně provázané?

Ponechme stranou tradiční generační identifikaci mládeže, spočívající v radostném tvůrčím vymýšlení slov a slovních konstrukcí. Vždycky a za všech časů vytvářely jakési mimikry. Byli jsme také takoví a říkali si právě mezi nejlepšími kamarády „vole“ a chápali to jako „milý příteli“. Až jsme z té puberty odrostli. I při dnešním maximálním rozšíření styčných tzv.sociálních sítí (např. facebooku) si myslím, že potvoření jazyka zde není nijak hrozné a zda-li se tak, zkonstruované vazby budou zase zapomenuty.

Je tu však jiný, podstatný vliv :Vítězný nebo technicky a vědecky nejvyspělejší národ svoje slova lehce implantuje do druhých jazyků – okupace jazyka se tomu jistě říci nedá. Ovšem hledání českého označení či vyjádření (ekvivalentu) je obtížné a navíc znemožňuje mezinárodní komunikaci. Víím to ze své publikační činnosti i pro případy, kdy jsme přišli s něčím zásadně novým a pro tisk k rozšíření bylo označení anglické. A naopak - všimněte si třeba tohoto textu, kolik je v něm cizích a už zdomácnělých slov! A pak – nezapomínejme na heslo : „Kolik řečí umíš,,,,,,“,“. Jsou ovšem i taková slova, která i menší národ uplatní ve světě, jako třeba slovo „robot“. Pokud je napřed. A velmi těžko se dnes snaží Američané nahradit slovo „Sputnik“ anglickým „Orbiter.“ Velký a technicky zdatný a řekněme třeba i různým způsobem vítězný národ si tak z toho důvodu snadněji jakoby vytváří obranu proti vnesení cizích slov do svého běžného jazyka a zdá se tak, jako že je jeho jazyk čistší. Uvidíme, jak si Američané budou zvykat třeba na čínského „Taikonauta“, což asi brzo nastane, až Čína začne přicházet s novými objevy.

Nešťastná a dnes prakticky neřešitelná v tomto ohledu je tedy jazyková situace národa malého, který navíc není na čele světového vývoje. A tak rozdíl v technickém a ekonomickém vývoji mezi státy a národy vede i k implantaci i jiných jejich slov a označení, jako jsou třeba slova „shop“ či „market“ a další a další, jsou s tím ruku v ruce spojená. Označují ovšem i způsob a formu aktivity. Ale tady je to už věc zcela jiná, protože domácí ekvivalenty jsou běžné a záleží jen na tom, jak chce být čecháček světáckým amerikáncem. Tak jako za císaře pána Němcem, za první republiky Francouzem, jen s tím Rusem to skončilo jenom ve vnuceném vytváření podobností (Masna, Kovomat...). Z tohoto pohledu je to jistě věc národního a jazykového povědomí a tlaku na povolující orgány a jen na nás záleží, jak to necháme daleko dojít.

Je tu dále faktor slovního napodobování toho, co slyšíme a čteme - v novinách, televizi i na ulici. Nemyslím si, že novináři či televizní moderátoři neznají základy českého jazyka, ale proč si často myslím, že tomu tak není? O obsahu jejich psaní či projevu ani nemluví. Je to často neklamně spojen s představou finančního či pozičního diktátu a i to vede k vybočování slovnímu. V polistopadovém období namísto Havlovského nedostatečně definovaného pojmu svobody a mravního očištění nastoupila nemravná temná a bezprávní vize biblického Aronova zlatého telete, zakořenila zde, našla nejvyšší podporu a zmizela potřebná snaha o kulturu národa, v čistotě jazyka zvláště. Když píšu, že člověk podvědomě mluví a jedná, jak mu v hlavě řadí a velí v příslušných zkomolených souslovích - třeba v reklamě - uschovaný imperativ, tak proč se třeba v mediích častěji nevyužívá podprahového či zjevného morálního příkazu národního vědomí, spojeného s čistotou jazyka? Co takhle častěji nevynést na povrch vnímání kvalitní české poezie, prózy, dramatu, prostě kultury, která vždy udržovala krásnou čistotu jazyka i vhodné parametry jeho vývoje? Proč nebyly obnoveny třeba pravidelné „chvilky poezie?“ Proč není podpora a násobení efektu literárních a kulturních kroužků, které český jazyk vždy zušlechťovaly?. Také se sebe ptám, proč do dramata a TV relací z domova vstupuje tak masívně pražský dialekt a zda to nebude nakonec jako za Husa, že tento dialekt se stane spisovným tvarem? Je to vše jen snaha o „zlidovění textu“ nebo je to jinak? Také vymizení především slovenských pořadů z televizního vysílání, podstatné omezení filmů evropských národů a nahrazování levnými americkými škváry je naléhavou otázkou dne. S jazykem souvisí i způsob vyslovování, kvalita řeči v mediích. Zvláště v televizi se rozmáhá tzv. šumlování, nesrozumitelnost řeči. Snad vzniklé nedostatečnou rétorickou praxí?

Ještě něco k zabudování cizích slov do našeho jazyka. Bylo to všechno po listopadu jako když se otevře papiňák. Se zadržanou parou vyletěly i části, které vyletět nikdy neměly. Ale nastoupila až ohlupující globalizace a eurointegrace. Lidstvo je ale jen jedno a když se seznámíme s DNA jeho jedinců, prakticky se vůbec neliší. K cizím hvězdám a galaxiím by mělo letět lidstvo jednotné a snad by i mělo mluvit společným jazykem. Co s tím? Postupné roubování základu slov na domácí kořen nebo Esperanto, které se neosvědčilo? Na příkladu z minulosti vidíme, že jazyk, pokud má více času, vstřebává cizí prvky. Ale je více času k dispozici? Zjevně ne. Jen poměrně málo můžeme pro velikost našeho mateřského jazyka udělat! Jen v rámci rad z obrození. Ale i to málo, co píšu a co ví i všichni ostatní, může pomoci. Kantori to sami nezvládnou, ale přec jen by se měl tlak na kvalitu výuky češtiny zvýšit. Vina je na současném nezájmu

vládnoucích elit a na rodinné výchově. Připomínejme jim tento úkol! Čistotu českého jazyka si sborník OJKT jistě pohlídá. Český jazyk rokem 2050 nepomine, jak zní obavy. Jen se bojím, aby Čapka či Němcovou nečetla mládež jen v krátkých komiksech. Asi by k tomu mělo být řečeno víc.

Josef Jindra

Foto z návštěvy hradu Slovenská Lupča (odleva Václav Franc, další členové a členky delegace Mgr. Hana Hornychová (systémová knihovnice), René Hladík (řidič), Bc. Ivana Novotná (vedoucí oddělení bibliografie) a vedoucí oddělení bibliografie ŠVK Banská Bystrica PhDr. Blanka Snopková.

Foto: Mária Bôbová

ČAJ pro chvíle pohody

č.86 ,listopad 2013, ročník XII

Vydáno 5.listopadu 2013 v Nové Pace

Redakce: Václav Franc, K Hájku 1724, 509 01 Nová Paka

Franczub@seznam.cz

Grafická úprava titulní strany Jozef dŘevník Borovský

Interní tiskovina LISu

TEXTY NEPROŠLY JAZYKOVOU ÚPRAVOU!